

Essay

Dramaturgi og mennesker

Foto: Teater Katapult

Dramaturgi og mennesker

Af Søren Højgaard

I *100% Fremmed? – Levende fortællinger* blev syv danskere med flygtningebaggrund inviteret til at stå frem og fortælle om dem selv og deres liv. Den fortælleaften, der blev skabt med de syv som udgangspunkt, kunne opleves på Teater Katapult i påsken 2019.

Det er mandag eftermiddag og vi venter på Leyla. Hun ankommer punktligt, og måske er hun spændt. Det virker det til. “Jeg ved ikke, hvad jeg skal fortælle,” siger hun. “Jeg har ikke nogen historier”. Vi sætter os.

Leyla bemærker, at hun er i tvivl, om hun overhovedet bør være med. Hun har jo ikke noget at sige, som er så interessant. Siden hun kom til Danmark, er hun vokset op, hun har gået i skole og er startet på en uddannelse. Hun pendler frem og tilbage mellem sit hjem og der,

hvor hun læser, og er lige nu ved at tænke over, hvad hun skal skrive universitetsspeciale om. “Det er meget almindeligt,” mener hun, “det er der mange, der gør”.

Når Leyla ser på sit levede liv, så ser hun indholdet. Hun ser det indefra, fra oplevelsen selv, og derfra peger det ikke i nogen retning.

Tirsdag formiddag venter vi på Muhammed. Han kommer for sent og virker ikke stresset over det. Men han har også været på arbejde, så før var ikke muligt. Det er klart, og det er helt i orden. “Jeg har nogle historier. Jeg vil gerne fortælle om fodbold,” siger Muhammed og klør sig på halsen. Muhammed har oplevet en del, men tiden som foldboldtræner står som en

tilbagevendende, rød tråd gennem alt. “Hvad er du for en, Muhammed?” spørger vi ham, og han svarer prompte, “jeg er fodboldtræner.”

Muhammed har lagt en vinkel på fortællingen om sig selv. Han har en fortælling om, hvem han er, og den deler han gerne, men det er som om, at noget mangler. Det, han fortæller os, er kortfattet og enkelt, og det får os til at tænke, at noget må mangle. Der må være mere til Mohammed end fodbold.

Ashti er også sent på den, men det er stadig tirsdag, og tidsplanen er alligevel skredet, så det gør ingenting. Hun har glædet sig til at komme og fortæller os, at hun har nogle historier, men ikke ved hvilke, der er gode. “De behøver ikke være gode,” siger vi til hende, “vi starter bare et sted”. Det er et langt liv, som Ashti begynder at præsentere, fyldt med anekdoter og øjeblikke, forløb, kriser og glade stunder.

Ashti har mange fortællinger fra sine dage på Jordan om, hvilken person hun var i forskellige perioder, og hvad der har ændret hende gennem tiden. Lige hvilken fortælling, der skal få plads på scenen, det er for hende en åben sag.

I løbet af ugen kommer alle forbi. Vi sidder i Teater Katapults prøvesal, Hans Rønne og jeg, og der er kiks, kamillete og mandariner på kaffebordet. I alt mødes vi med syv forskellige mennesker. De kender ikke hinanden, på nær Leyla og Mina, som var veninder i forvejen, men de har alle sagt, at de gerne vil dele deres historier med os. De syv er alle flygtet til Danmark fra andre, vidt forskellige lande, og sammen med Hans Rønne, som er instruktør, og jeg, som er dramaturg, har de indvilliget i at skabe en aften ud af det, de kan fortælle. En aften med deres egne historier, fortalt af dem selv, for enhver, som gerne vil komme og lytte.

Leyla spørger, hvad vi dog skal gøre med det, hun kan fortælle; det som er hendes stof. Vi begynder at snakke om dramaturgi og om at

finde en form til hendes indhold. “Du synes, at det er almindeligt; at din fortælling er normal,” hun nikker. Herved lægger vi en dramaturgisk ramme. Kan det virkelig passe? Det spørgsmål bliver ikke bare muligt at stille, det bliver med rammen gjort meget konkret. Og med en form ridset op, begynder samtalen at dreje sig i en anden retning. Vi har lavet en forsimpning, et omrids at tale ud fra. Vi har sagt, at Leylas fortælling er normal. Når først vi prøver at samle Leylas liv i så simpel en indkapsling, som det at kalde hendes liv for ’et normalt liv’ er, og vi dermed siger, at det er hendes begrænsning, så slår rammen sprækker. Det er ved at tegne en lige linje, at vi får øje på de steder, hvor vejen bugter. Udsvingene bliver synlige, når vi har noget at holde dem op imod. “Jeg startede selvfølgelig lidt anderledes end de fleste på statskundskab gjorde,” siger Leyla, “jeg var jo på sprogscole i starten”. Med til fortællingen om, hvem hun er, kommer også hendes valg om at bære tørklæde, hendes lange rejsetid mellem hjem og studiested og alt det, som hendes far har betydet for hende. Ikke helt så normalt, faktisk ret særligt, må hun indrømme.

Muhammed har med fortællingen om sig selv som ’fodboldtræneren’ allerede tegnet sin linje. Den kom han ind ad døren med. Heldigvis er Hans Rønne både nysgerrig og stædig, for han spørger insisterende Muhammed om, hvad der er foregået steder, som ligger langt fra fodboldbanen. Muhammed er tøvende, men til sidst åbner han op. Der var faktisk også noget socialt arbejde og en tid i provinsen, som han helst ikke vil tale om. Han følte sig ensom, da han var på Lolland, og har minder om krig og øjeblikke, der ikke er til at forene med billedet af fodboldstøvler og grønne baner. Ved at træde uden for Muhammeds egen fortællings begrænsende form, væk fra den spidse dramaturgi, viser noget mere troværdigt sig. Muhammed er mere end fodboldtræner, selvom han har stået for sine kampe.

Ashtis mange oplevelser har vidt forskellige

forme. Hun er godt klar over, at årene har ændret hende, og lægger ikke skjul på de faser, hun har gennemgået. Hun fortæller os gerne historien om unge Ashti, der var gravid og fanget i krigen, men også om den gamle Ashti, der går til svømning, og Ashti der lytter til Kim Larsen og interesserer sig for politik og har en kolonihave. Det, hun har svært ved, er at indfange det hele. "Hvem jeg er, på så kort tid," siger hun og ler kærligt. Det er umuligt, og vi må give hende ret. "Vi kan ikke rumme det hele, der er for mange tråde og sving, men måske er det pointen," bliver vi enige om. Ved at tale om trådenes forskellighed har vi fået øje på uregerligheden i hendes form, og vi vælger at være tro mod den. Det, som hun er kommet med, står ikke til at nedskære, kun skånsomt kan det komprimeres uden at miste sin ægthed, for sådan er Ashti. Så vi lader uregerligheden råde og beder hende bringe et par vidt forskellige fragmenter med ind i fortælleaftenen. Uens historier, fra hendes uens liv. Her har formen talt for sig selv, ærlig og åbenlys fra start. Vi skulle bare få øje på den.

Endnu har jeg ikke mødt den, hvis liv er ligetil at fremlægge, hvis historie har en enkel og tydeligt sammenhængende kronologi. Nogle digter sig til det, men tilfældighederne har altid rådet i dybet, de løse tråde har altid strittet og snoet sig ved kanterne, når mere end kun det umiddelbare er kommet for dagen. Det kan være, at de vil komme med et kontinuerligt forløb, tilskåret og forenklet gennem årene, og måske vil de præsentere sig, som de gerne vil ses. Andre vil sige 'jeg har ingen historie,' når du spørger dem, om ikke de ærligt vil dele ud af det liv, de nu en gang er endt i. Måske har de levet i indholdet, uden at tænke en fortælling eller opsummering ind i den tid, som er gået, og derfor føler de ikke, at der er stof at berette om. Og så er der de møder, hvor et menneske fortæller livligt og deler ud af nuancerne, og kompleksiteten, uregerligheden, står lysende klart.

I arbejdet med at fortælle menneskers historie, har jeg opdaget, at formbevidsthed både er en betingelse for at nå ind til indholdet og en betingelse for at viderebringe det. Det forenkledede er upræcist, og det overkomplekse er ukommunikerbart. Ved først at finde for så at italesætte formen, søgte vi til *100% Fremmed? – Levende fortællinger* efter en balance. Og måden, form skulle håndteres på, var forskellig, alt efter om det var det en Leyla, en Muhammed, en Ashti eller en ganske anden, som ledte efter deres bidrag. Det er ikke nemt at dele menneskelige erfaringer, levede liv, med andre, men med et øje på dramaturgien tror jeg, at det er muligt at begynde. For os blev formen et redskab, der hjalp os med at synliggøre mennesket og dets nuancer, og gav os mulighed for at dele det vi fandt.

100% Fremmed? – Levende fortællinger blev produceret af Teater Katapult i samarbejde med Københavns Internationale Teater, Metropolis. Fortællingerne var af de medvirkende selv i samarbejde med instruktør Hans Rønne og dramaturg Søren Højgaard. De medvirkende i påsken 2019 var Zoran Lekovic, Leyla Oshman Ali, Mina Qaume, Maria Brinks Arianfar, Ashti Ali Hassan og Elina Mercedes Maria Cullen. Projektet blev støttet af Nordea-fonden og Kulturarrangementspuljen i Aarhus.

Søren Højgaard

begyndte at studere Dramaturgi i 2012 og færdiggjorde kandidatuddannelsen i 2017. Siden da har han forfattet tekster og arbejdet som dramaturg, først ved EUTOPIA og senere ved Teater Katapult.
